

DOMAĆA PROZA

Feljtonistička poslastica

Mnogi će čitalac feljtone s Pavličićeve trpeze proglasiti ne samo knjigom koju su čitali s istim onim užitkom kojim su jeli svoje djetinje obroke nego i knjigom koju mogu čitati i opet čitati

Pavao Pavličić
KRUH I MAST
Novo, mediteransko izdanje
Ex Libris, Zagreb, 2003.

I dok je vrli **Matoš** još davne 1907. pisao da je "najveći dušmanin prave knjige žurnalizam. Dok književnik stvara, novinar opetuje. Književniku je glavno kvalitet, novinaru kvantitet. Književnost je talent, novinarstvo rutina. Knjiga je umjetnina, žurnal trgovina. Knjiga vuče masu k autoru, novine povlače autora k masi. Knjige popravljaju, novine laskaju. Knjiga je izraz pojedinca, žurnal je glas gomile. Književnik mora biti originalan, superioran, novinar može biti svatko tko brzo i lako piše", danas su glasnjivi oni koji naglašavaju kako je novinstvo sudbina književnosti. Premda su, držimo, u pravu i jedni i drugi, činjenica je da je sve više onih koji se okreću feljtonu, nalazeći u njemu pravu mjeru i medij svojih spisateljskih izazova. Koliko god za književnost odveć lagan i jednostavan, a za same novine nerijetko pre/zahtjevan, feljton, baš kao i esej, sve se više izdvaja u dominantnu strategiju naših dana; sve je više autora — od imena i književnog autoriteta — koji mu se utječu, ne plašeći se da bi novinski okvir mogao naškoditi njihovoj književnoj reputaciji. Štoviše! Jedan od tih zacijelo je i **Pavao Pavličić**. Svojom propusnom književnom prirodom, feljton je bio, i još je uvijek, poticajan medij njegovoj pričalačkoj imaginaciji i prilagodljivoj novinskoj rečenici. Kao takvom obraćao mu se u svim razdobljima svoje književne historije, namijenivši mu, nerijetko, ulogu svojevrstnog vezivnog tkiva; svojom prirodom omogućavao mu je da u zadanu prostoru novinskog medija i brze novinske rotacije progovori o temama za

koje se obično misli da su preširoke i prezahtjevne za roman, a da istovremeno sačuva dignitet i otpornost svoga književnog glaša.

Pavličić je napisao nekoliko knjiga feljtona: "Inventura", "Svojsvome", "Prolazna soba", "Leksikon uzaludnih znanja" i druge. Ne dvojeći o njihovoj vrijednosti, držim, ne mogu izdržati usporedbu s "Kruhom i masti", knjigom (feljtona) koju su mnogi u stanju proglasiti autorovom najboljom knjigom! Štoviše, mnogi će čitalac feljtone s Pavličićeve trpeze proglasiti ne samo knjigom koju su čitali s istim onim užitkom s kojim su jeli svoje djetinje obroke nego i knjigom koju mogu čitati i opet čitati, a da u njima ne izazove zasićenost kakvu inače izazivaju druge knjige. Nerijetko će je upravo zbog toga i nazvati svojom najdražom knjigom, jednom od onih koja zauzima počasno mjesto u njihovoj čitalačkoj geografiji. I dok se takvo mišljenje lako može objasniti ukusima (o kojima se inače ne razgovara), iznenađuje i gotovo jednoglasno stav kritike, čime se otvara pitanje što je to u knjizi što joj osigurava visoko mjesto na ljestvici čitanosti, ali i u opusu samoga pisca. Jedno je sigurno: Pavličićev kruh i mast nisu samo "najčešće jelo jedne epohe" i zaštitni znak vremena (kad je hrana bila mnogo više od zadovoljenja želuca), nego i metafora u kojoj se mogu očitati dublje, društvene relacije i značenja, sve do onih simboličnih, alegorijskih, kreativnih, s uporištem u vlastitu književnu pismu i razvoju. Štoviše, u njima je otkriti tajnu i formulu na koju se može svesti cijeli čovjek - život. Zato i kada piše o jelima, o kruhu i masti, Pavličić nikada ne piše samo o želucu, nego i o društvenom vremenu, ljudima, običajima i navikama; svježim i pamtljivim slikama, on se prisjeća djetinjih i mladenačkih dana, evocira i

oživljava ljude i sadržaje koji u njegovu intimnom kalendaru imaju povlašteno mjesto i vrijednost. A vrijeme je to kada su ljudi "bili svjesni važnosti kruha" svagdašnjega, ali i masti, te njihove uzajamne veze. Ta se važnost nije ogledala samo u njihovoj stvarnoj/merkantilnoj vrijednosti (jer kruha nije bilo dovoljno), nego u onoj biblijskoj/ simboličnoj, gotovo mitskoj, kulturnoj, koja se manifestirala kako u samome činu pravljenja kruha i masti, tako i načinima čuvanja, rezanja, držanja u/na gotovo posvećenim mjestima. Imati kruha (i masti) značilo je biti siguran u opstanak obitelji; moći "preživjeti" do boljih dana, baš kao što je i uzrečica "Ode mast u propast" prizivala najtežu tragediju koja je nekoga mogla zadesiti. Iako su kruh i mast te njihove različite kreativne kombinacije (s paprikom, šećerom, soli, paprom...) s vremenom "prerasli u simbol jela uopće", Pavličić svoj jelovnik proširuje i drugim jelima. Na prvome mjestu je povrće (paprika, krumpir, luk, bundeva, grah, paradajz, cušpajz), zatim meso (piletina, kobasica, faširanci, salama, iznutrice, slanina, pohano meso, kosti), tijesto (šufnoodle, rezanci, grenadirmarš, palačinke, tašci, pogačice, pofezne) te voće (jabuka, višnja, lubenica, dud, kajsija, dunja, orah, koštice i dezert). Čini to Pavličić s takvom strašću da je teško kazati gdje gurman pomaže literatu u spravljanju jela, a gdje su pak uloge izmijenjene, jer je užice (u barthesovskom smislu) takvo da i jedno i drugo, i jelo i djelo, izazivaju prave jestive/literarne zazubice. Uostalom, bez "dogovora" pisca i gurmana ni jelo ni djelo ne bi bili tako ukusni ni hranjivi, baš kao što to nisu bili samo kruh ili samo mast u njegovu/našem (premda i bitno različitom) odrastanju.

Iako je Pavličić "sjevernjak", što se ogleda u njegovu govoru o jelima i načinima njihove pripreme, priznaje da se zaljubio u mediteransku kuhinju. Oženivši se Dalmatinkom, prihvatio je i njezin jelovnik; zaljubio se u "blitvu i čimulice, i u muzgavce i u kozice", pa je tako (hranom, koja je uvijek mnogo više od toga!) povezao hrvatski sjever i hrvatski jug. I to onim najkraćim putem koji vodi, dakako, okolo naokolo po Europi! Ova završna rečenica Pavličićeva "Digestiva", zapravo eseja pročitana svojedobno na otvorenju Knjige Mediterana, ima simbolično značenje i poruku; put do sebe vodi preko Europe! A to je toliko bjelodano kao što je bjelodano da se čovjekov život može svesti na definiciju kruha i masti s njihovim brojnim kreativnim kombinacijama.

Pavličićev "Kruh i mast" jedna je od onih knjiga kojima se često vraćam; svejedno od koje stranice počinem čitati, u njoj uvijek nalazim zadovoljstvo koje nije nimalo manje od onih zadovoljstava kojima sam jeo svoje skromne obroke, makar je u njima bilo manje kruha, a više pure; manje masti, a više — jezika! Kruha i jezika, kako bi to znala počesto reći moja mater!

IVAN J. BOŠKOVIĆ